

# Ota ensiaskeleita digitaalisessa mediassa

-oppitunti 45-60min. | Kouluttajan opas

## Tarvikkeet |

Tulostetut tehtäväpaperit

Kynä

Värikynät

Ota ensiaskeleita digitaalisessa mediassa on toiminnallinen ja osallistava oppituntimalli 1.-2.-luokkalaisille. Oppitunnin teemoina ovat mielekäs mediankäyttö osana tasapainoista ja monipuolista arkea sekä muut huomioiva ja turvallinen mediankäyttö.

**Taustaa |** Lapset kasvavat ja elävät keskellä digiä tulvivaa arkea ja yhä kiivaammin sähköistyvää yhteiskuntaa. Netin kautta lapselle aukeaa uusia mahdollisuuksia oppimiseen, tiedonhankintaan, vuorovaikutukseen ja viihtymiseen. Lapsen ensimmäisen puhelimen hankkiminen tulee perheissä ajankohtaiseksi eri aikoina. Toiset kokevat kännykän hyvin tarpeelliseksi ensimmäisen kouluvuoden lähestyessä, toisissa perheissä lapselle hankitaan oma puhelin vasta paljon myöhemmin. Käytännössä tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, paljonko lapsi viettää koulupäivien jälkeen aikaa ilman vanhempansa, onko koulumatka pitkä tai tarvitaanko puhelin yhteydenpitoon muusta syystä. Jos lapsen puhelimella pääsee nettiin, on tärkeää harjoitella netinkäyttöä yhdessä ja jutella mediankäyttöön liittyvistä asioista aikuisen kanssa säännöllisesti. Mediataitoja harjoittamalla ja vahvistamalla varmistetaan, että lapsen on turvallista ottaa ensiaskeleita digimedioiden äärellä.

**Tavoitteet |** 1) lapsi ymmärtää, että mediankäyttöä voi tietoisesti säädellä, 2) lapsi rohkaistuu keskustelemaan myönteisistä ja kielteisistä mediakokemuksista aikuisten kanssa, 3) lapsi viettää hauskan hetken median äärellä muiden osallistujien kanssa 4) lapsi keskustelee mediankäytöstä huoltajan kanssa.

**Toteutus |** Oppitunnin alussa jokaiselle oppilaalle jaetaan tulostettu tehtäväpaperi, jonka avulla teemoja käsitellään. Jokaiseen tehtävään on lyhyt alustus. Tehtävät ohjeistetaan oppilaille yksi kerrallaan ja tehtävien teossa edetään yhdessä. Näin mahdollistuu yhteiset keskustelut ja pohdinnat tehtävien teemoista. Kaikkia tehtäviä ei tunnilla tarvitse saada valmiiksi. Tehtävien tekemiseen merkitty aika on ohjeellinen ja saattaa vaihdella oppilaasta ja ryhmästä riippuen. Tehtäviä voi tehdä ja mediankäyttöä pohtia, vaikka oppilaalla ei olisi omaa puhelinta. Mediankäyttöön liittyvistä asioista on hyvä tietää etukäteen, jotta osaa tulevaisuudessa käyttää medioita fiksusti ja vastuullisesti sekä välttää ikäviä tilanteita ja mediankäyttöön liittyviä haittoja.



Euroopan unionin osittain rahoittama  
Verkojen Eurooppa -väline

# Tehtävien ohjeistus

## Ohjeet kouluttajalle

**Tausta** | Digilaitteita ovat esimerkiksi puhelimet, tabletit, pelikonsolit, televisiot ja tietokoneet. Digitaalisista medioista puhuttaessa tarkoitetaan usein sekä laitteita, että sisältöjä, joita laitteiden avulla katsotaan ja kuunnellaan. Tällaisia sisältöjä voi olla esimerkiksi televisio-ohjelmat, videot, musiikki, pelit, sovellukset ja sosiaaliset mediat, kuten WhatsApp.

**Vinkki | Kysy ja keskustele.** Oppilaita voi herätellä keskusteluun kysymällä esimerkiksi, että minkälaisia digilaitteita he tai heidän perheessä käytetään tai minkälaisia mediasisältöjä heidän mieleen tulee.

Medialaitteiden ja -sisältöjen käytön harjoittelua voisi verrata kävelemään oppimiseen. Kun olemme opetelleet pienenä kävelemään, olemme ensin tarvinneet aikuisen apua ja tukea, ettemme kaadu. Kasvamisen ja harjoittelun myötä kävelystä on tullut helppoa ja nyt osaamme jo juostakin. Sitä ennen on kuitenkin varmasti hoiperreltu, kompasteltu, törmäilty ja kaaduttu. Kaikista kömmähdyksistä on varmasti opittu jotain. Myös mediankäyttöä harjoitellessa tarvitaan alussa aikuisen apua.

**Vinkki | Kysy ja keskustele.** Oppilaita voi herätellä keskusteluun kysymällä esimerkiksi, että minkälaisia apua tai tukea he ovat tarvinneet aikuisilta opitellessaan medioiden käyttöä. Minkälainen apu voisi olla tarpeen?

Tämän oppitunnin tarkoitus on yhdessä pohtia, millaista on mukava ja mieluinen mediankäyttö ja miten medioita kannattaisi käyttää fiksusti. Tehtäviä tehdään yhdessä ja itsekseen omaa tehtäväpaperia täyttäen. Samalla opitaan mediaan liittyviä uusia asioita, esimerkiksi miten tunnistaa outoja yhteydenottoja ja minkälainen voisi olla hyvä salasana.

**Mukavaa mediankäyttöä** | Alustus, 2min., tehtävän tekeminen 10min.

**Tausta** | Digilaitteita ja medioita käyttämällä voi oppia uusia asioita, pitää yhteyttä kavereihin ja tuttaviiin, viihtyä, rentoutua, leikkiä ja pitää hauskaa. Kaikki mediasisällöt eivät ole meille hyväksi. Tällaisia voi olla esimerkiksi pelottavat tai huonoa oloa aiheuttavat sisällöt tai ikärjaltaan isommille tarkoitetut ohjelmat ja pelit. Joskus liiallinen mediankäyttö voi aiheuttaa haittoja ja ikäviä fiiliksiä. On tärkeää opetella tunnistamaan itselle hyödylliset, mieluisat ja sopivat mediankäyttötavat ja -sisällöt. Sellaiset, jotka lisäävät omaa ja muiden hyvää oloa.

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä pohditaan, minkälainen tekeminen medioiden äärellä on sinulle mieluisinta. Jos et vielä käytä medioita voit pohtia mikä kuulostaisi hauskalta tai hyödylliseltä. Kirjoita tai piirrä vastaukset kysymyksiin. Halutessasi voit merkitä paperiin itsellesi mieluisimmat tavat käyttää medioita.

# Tehtävien ohjeistus

## Ohjeet kouluttajalle

**Reiluja kaveritaitoja** | Alustus, 2min., tehtävän tekeminen 10min.

**Tausta** | Hyvät kaveritaidot ovat medioiden äärellä tarpeen, jotta kaikilla olisi myös medioita käytettäessä mukavaa ja hyvä olla. Nettikiusaaminen voi olla esimerkiksi ikäviä viestejä, haukkumista, nimittelyä tai ulkopuolelle jättämistä. Kiusaaminen ei ole ikinä hyväksyttävää, tapahtuipa se kasvotusten, viesteillä tai netissä. Toisten kunnioittaminen ja hyvät käytöstavat tulee muistaa myös medioita käyttäessä.

Jos kohtaat kiusaamista netissä, kerro siitä aikuiselle. Voit ottaa kiusaamisviestit talteen ottamalla niistä kuvakaappauksen. Näin aikuisten on helpompaa selvittää mitä viesteissä on tapahtunut. Jos näet jotain kiusattavan netissä tai peleissä, puolusta kaveria ja kerro, että kiusaaminen ei ole ok. Voit myös auttaa kaveria kertomaan kiusaamisesta aikuisille. Voit myös miettiä, miten itse puhut netissä muille. Joskus voi ajattelemattomuuttaan sanoa jotakin loukkaavaa.

**Hyvä nyrkkisääntö on, että jos ei ole hyvää sanottavaa, on parempi olla sanomatta mitään. Ilahduta kavereita mieluummin kivoilla kuin kurjilla viesteillä.**

**Vinkki | Kysy ja keskustele.** Tehtävässä on hyvä käydä keskusteluja kokemuksista ja muistuttaa millaista on toisia huomioiva ja arvostava käytös kasvotusten ja netissä. Voit pyytää oppilaita kommentoimaan valintojaan ja kertoa läpi tehtävän miksi reilut kaveritaidot ovat erityisen tärkeitä netissä, sosiaalisissa medioissa ja peleissä. Jos kaipaavat taustatietoa voit käydä lukemassa Stop nettikiusaamiselle ja ilkeilylle- vanhempainiltamallin muistiinpanoista.

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä merkitään tai väritetään erilaisia hymiöitä ja peukkuja. Kuuntele väittämät ja valitse omasta mielestäsi sopivin vaihtoehto. Hymyilevä hymiö tarkoittaa, että tuntuu mukavalta tai kivalta, neutraali hymiö tarkoittaa, ettei tunnu oikein miltään, surullinen hymiö tarkoittaa, että tuntuu surulliselta, kurjalta ja ikävältä. Ylöspäin osoittava peukku tarkoittaa samaa mieltä tai hyvä asia, sivulle osoittava peukku, että et ole samaa etkä toisaalta eri mieltäkään. Alaspäin osoittava peukku tarkoittaa, että olet eri mieltä tai asia on mielestäsi huono.

- Joku on jätetty luokan keskustelun ulkopuolelle.
- Kaveri haukkuu muita pelin tiimellyksessä jatkuvasti.
- Puhelimeen tulee viesti, jossa sanotaan jotain kivaa vaatteitasi.
- Keskusteluryhmässä leviää video, joka on pelottava ja ahdistava.
- Kaverillasi on salaisuus, jonka paljastit vahingossa eräässä viestiketjussa toiselle kaverille.
- Puhelimeen tulleet vitsikkäät viestit kannattaa aina lähettää eteenpäin.
- Kavereita ei saa kuvata ilman heidän lupaansa.

# Tehtävien ohjeistus

## Ohjeet kouluttajalle

**Kivoja viestejä** | Alustus 2min., tehtävän tekeminen 10min.

**Tausta** | Kuvakaappaus tarkoittaa, että otetaan puhelimen, tabletin tai tietokoneen näytöstä kuva. Laitteen ohjeista löydät, miten kuvakaappaus otetaan. Kotitehtävänä onkin opetella aikuisen kanssa, miten sinun käyttämälläsi laitteella voi ottaa kuvakaappauksen. Kuvakaappaus on kätevä keino ottaa talteen jokin erityisen kiva tai tärkeä asia, jonka näkee laitteella, kuten esimerkiksi ilahduttava viesti ystävältä, jonka haluaa säästää muistoksi, leivontaohje, jota haluaa kokeilla tai vaikkapa kuva söpöstä eläimestä, jonka näkee netissä. Kuvakaappaus voi olla myös tärkeä työkalu, jos kohtaa netissä jotain arveluttavaa tai saa joltain jonkin ikävän viestin. Tällaisesta viestistä voi olla hyvä ottaa kuvakaappaus, jos esimerkiksi nettikiusaamista joudutaan joskus selvittämään aikuisten avulla. Viestejä voi viestiketjuista poistaa, mutta kuvakaappaus on todiste viestistä.

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä kirjoitetaan tai piirretään puhelimen näyttöön viesti, josta tulee erityisen kiva ja hyvä mieli.

**Vinkki** | Järjestäkää kouluun kivojen viestien kampanjaviikko ja laittakaa oman luokan seinään tai oveen näyttely, jossa kivoja viestejä esillä.

**Salasanat haltuun!** | Alustus 2min., tehtävän tekeminen 5min.

**Tausta** | Salasanojen tarkoitus on suojata tietojamme ja käyttäjätilejämme, esimerkiksi Wilma tai puhelimen pääsykoodi. Jos salasana päättyy väärin käsiin voi joku esittää olevansa sinä ja jakaa nimissäsi jotain mistä voi koitua sinulle hankaluuksia. Salasanat ovat henkilökohtaisia eikä niitä pidä kertoa kenellekään. Hyvä salasana on pitkä ja sisältää paljon erilaisia ja erikokoisia kirjaimia, merkkejä ja numeroita. Salasana pitää olla sellainen, jota kukaan ei voi arvata. Jos salasanaa on vaikea muistaa, kannattaa kirjoittaa se itselleen muistiin ja antaa muistilappu vaikka vanhemmalle talteen.

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä päästään ratkomaan salasanaa. Katso tehtävämonisteesta vihjeet salasanan ratkaisemiseksi ja toimi ohjeiden mukaan.

# Tehtävien ohjeistus

Ohjeet kouluttajalle

**Mediankäyttöä arjessa digijumppa** | Alustus, 2min., tehtävän tekeminen 10min.

**Tausta** | Miten paljon medioita kannattaa käyttää arjessa? Minkälaisesta mediankäytöstä tulee hyvä olo? Entä minkälaisesta huono olo tai kurja mieli? Käytäthän vain sellaisia ohjelmia, pelejä ja videoita, jotka on tarkoitettu sinun ikäisellesi. Muista myös pitää taukoja, ulkoilla, liikkua ja leikkiä kavereiden kanssa myös kasvotusten. Pelit, videot ja sovellukset ovat suunniteltu varastamaan huomiomme ja usein saatamme unohtua niiden äärelle pitkiksi ajoiksi. Sovi perheen kanssa yhdessä, minkä verran laitteiden äärellä saa olla arkena ja viikonloppuna. Yöt on hyvä rauhoittaa nukkumiselle, sillä aivot tarvitsevat paljon lepoa ja energiaa kasvuun ja oppimiseen. Voit ajatella, että samoin kuin lataamme puhelimen tai tabletin yön aikana, myös aivosi ja koko kehosi tarvitsevat latausta. Aamulla aivosi ja kehon latausaste tulisi olla 100%!

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä nostetaan peppu ylös penkistä ja pohditaan, millaisista asioista koostuu sellainen mediankäyttö, josta tulee hyvä mieli ja olo. Nouse siis ylös ja ota itsellesi hieman tilaa. Kuuntele väittämiä ja jos olet samaa mieltä tai väittämä sopii sinuun, toimi ohjeiden mukaisesti.

**Vinkki** | **Kysy ja keskustele.** Tehtävässä on hyvä käydä keskusteluja kokemuksista ja erilaisista tavoista toimia. Voit pyytää oppilaita kommentoimaan valintojaan ja kertoa läpi tehtävän miksi mediankäyttöön ja hyvinvoivan arjen yhteyksiin on hyvä kiinnittää huomiota. Jos kaipaat taustatietoa voit käydä lukemassa Ruutujen lumo- vanhempainiltamallien muistiinpanot.

## Väittämät

- Hypi yhdellä jalalla jos sinulla on kotona vanhempien kanssa sovittuja sääntöjä mediankäytölle.
- Taputa käsiä yhteen jos tykkäät pelata yhdessä perheenjäsentesi kanssa.
- Mene kyykkyyyn jos muistat pitää taukoja pelatessasi tai netissä ollessasi.
- Nosta molemmat kädet korkealle ylös jos olet joskus nähnyt netissä jotain pelottavaa.
- Tee käsilläsi sydän jos olet joskus lähettänyt viestin, josta kaverillesi tuli kiva mieli.
- Näytä peukku jos harrastat jotain liikuntaa päivittäin.
- Nyökytä päätä jos puhelimesi nukkuu eri huoneessa öisin eri huoneessa kuin sinä.
- Heiluta käsiäsi jos sinusta joskus tuntuu, että mediankäyttöä on vaikea lopettaa.
- Tömistä jalkojasi jos aikuiset käyttävät mielestäsi liikaa medioita.
- Seiso yhdellä jalalla, jos tämä tehtävä sai sinut miettimään omaa mediankäyttöäsi.

# Tehtävien ohjeistus

Ohjeet kouluttajalle

**Kysy ja vastaa!** | Alustus 2min.

**Tausta** | Mediankäytöstä on hyvä jutella kotona aikuisten kanssa. Jokainen on erilainen mediankäyttäjä ja avun ja tuen tarpeet voivat vaihdella. Kun nettikokemuksista voi jutella arkisesti, on usein helpompi kääntyä aikuisen puoleen myös mahdollisissa ikävissä kokemuksissa. Avoin ja myönteinen keskusteluyhteys tukee kasvua ja mediataitoja. Sekä aikuinen että lapsi voi myös oppia toisiltaan. Mediankäytön tavoista voi sopia yhdessä ja antaa myös palautetta.

**Ohjeistus | Kotitehtävä.** Tehtävälomake viedään kotiin täytettäväksi ja näytettäväksi omalle huoltajalle. Oppilaita ohjeistetaan lukemaan ja vastaamaan kysymyksiin yhdessä aikuisen kanssa.

**Vinkki 1.** | Opettaja voi pyytää oppilaita palauttamaan tehtäväpaperin ja koota vastauksista pienen koonnin esimerkiksi luokan vanhempainiltaan.

**Vinkki 2.** | MLL:n tehtäväkorteista löytyy esimerkiksi videoita, keskusteluharjoituksia ja vinkkauksia mediakasvatusaiheiseen vanhempainiltaan.

**Puhelin nukkumaan öisin** | Alustus 2min., tehtävän tekeminen 10min.

**Tausta** | Mediankäytöllä voi olla vaikutusta nukahtamiseen ja uneen. Älylaitteen ruudun katsominen myöhään illalla saattaa viivästyttää unen tuloa. Yönet saattavat jäädä liian lyhyeksi, jos illalla jää selailemaan nettiä nukkumaanmenon sijaan tai viestejä tulee pitkin yötä. Nukkuessa aivot nollaavat kuluneen päivän tapahtumat ja latautuvat seuraavaa päivää varten, jotta jaksamme taas uuden koulupäivän. Siksi on tärkeää huolehtia riittävästä unesta.

**Ohjeistus** | Tässä tehtävässä suunnitellaan ja piirretään unipesä tai paikka missä puhelimen olisi hyvä nukkua öisin. Piirrä oma puhelimesi siihen latautumaan. Jos sinulla ei ole vielä omaa puhelinta voit suunnitella unipesään hienon mielikuviutuspuhelimen.

**Vinkki** | **Kysy ja keskustele.** Aivojesi ja kehon latausaste tulisi olla joka aamu 100%! Aina se ei kuitenkaan ole. Mistä se voisi johtua? Millaiset asiat tuovat virkeää oloa? Pyydä oppilaita arvioimaan kuinka monta prosenttia olo oli tänä aamuna? Oppilaita voi muistuttaa, että virkeyteen vaikuttaa unen lisäksi liikkuminen, ulkoilu, terveellinen ja säännöllinen ruoka, kasvokkaiset juttuhetket, yhdessä olo, leikkiminen jne.